

דרושה גבר: מחשבות על גבריות במשפחה של נשים

ארנה קזין

זה לא כבר קרה לי מקרה: תקר בגלגל. את המכונית, נטויה מעט על צדו של הצמיג השטוח, העמדתי לא רחוק מהבית ולא דאגתי יותר מדי. אמנם מעולם לא החלפתי גלגל, אבל ידעתי שאנחנו, אני ובנות ביתי, לא לכד: נוכל לקרוא לחבר שגר קרוב, להזמין בעל מקצוע או ללכת מרחק כמה עשרות מטרים לתחנת הדלק הקרובה ולבקש שם עזרה. מציק אבל לא סוף העולם.

אלא שבזכות בת זוגי, מיכל, אישה שאוהבת אתגרים, תקרית התקר הפכה ממטרד סביר לחוויה פוקחת עיניים. אף שכמוני מעולם לא החליפה גלגל, זוגתי החליטה שעלינו לנסות לכד. היא חיפשה בגוגל, מצאה ביוטיוב סרטון הדרכה קצר, רשמה לעצמה כמה עצות, ויחד יצאנו עם בתנו הקטנה, בת חודש, למבצע.

עד מהרה התברר לנו סוד שהיה שמור עד עתה מפנינו: כמה קל להחליף גלגל. שחררנו מעט את הברגים. הרמנו את המכונית בעזרת הג'ק שנאחו בשלדה. הסרנו את הברגים. הורדנו את הגלגל. הרכבנו גלגל רזרבי. הידקנו את הברגים (-Righty tightly! הזכירו ביוטיוב, מחזקים לימין!). בין הפעולות העברנו את התינוקת בינינו, או הנחנו אותה בעגלה ושמרנו עליה. שני גברים שעברו על פנינו הציעו עזרה באכירות משועשעת. אישה אחת שרקה בהתפעלות והסירה את כובעה הדמיוני. שתינו הרגשנו בגאווה מאופקת שהנה, החלפנו גלגל, וזה כמעט עניין פעוט. את ידינו שהשחירו ניקינו בתום המלאכה בעזרת המגבונים שחיכו בעגלת התינוקת (מאוחר יותר גילינו שאנחנו לא היחידות - כמה מחברותינו הטובות ביותר למדו זה כבר את רזי המלאכה וכמה שהיא פשוטה; אבל הרוב עדיין מדווחות על הקושי להיות אישה המבקרת בשדות המוסך. על החולשה שמודגשת מול הפטרונות המפויחת של המוסכניק).

כך או כך, אירוע התקר התרחש בעיתוי מעניין בשבילי, בעיצומן של מחשבות על היעדרו, אם לא חסרונו, של גבר במשפחתי. מחשבות שעולות בי ביתר שאת מאז שנולדה בתנו השנייה, יעל, אחות לנעמי בת השנתיים וחצי; כלומר מאז שהתבססה מצבת כוח האדם במשפחתנו: שתי הורות, שתי ילדות, וכלבה אחת.

העובדה שאין גבר בין הבוגרים במשפחתי אינה מקרה או תקלה. אני לסבית. התאהבתי באישה. בחרנו לכוון משפחה והחלטנו שאנחנו לא רוצות לכרוך הורות משותפת בגורם שלישי. העובדה שנולדו לנו שתי בנות היא כבר טביעת ידו של הגורל. גם הבחירה בכלבה הייתה גורלית בדרכה - בין שמונה גורים של ספק קוקר ספניאל ספק פינצ'ר שנמסרו לאימוץ על מדרכה בלב העיר, בתי התאהבה דווקא בגור המסוים הזה, שהתגלה כגורה. זהו זה. אנחנו משפחה של נשים. של

בנות. של נקבות. יופי. בסדר גמור. כלומר, על פי רוב התחושה היא של שמחה וגאווה במשפחתנו הקטנה. ובדרך כלל בולטת ההנאה שלנו ממיטב מאפייני המגדר הנשי הארכיטיפי שבידינו, ובהם, נניח, היכולת ליצור חיים ולקיים אותם, להקשיב ולדבר, לבצע כמה מלאכות בעת ובעונה אחת.

אבל פה ושם, ברגעים קטנים וגדולים, אפשר כבר להודות, מורגש במשפחתנו חסרונה של הגבריות. ובדיוק על החיסרון הזה – על הגבריות הזאת שאינה מנת חלקנו, על היבטים שלה שאפשר לרכוש או לסגל ועל היבטים אחרים שנשארים בלתי מושגים – אני מבקשת לחשוב כעת.

דמות האבא, זו שילדותינו פוגשות כל העת – בספרות הילדים והלכה למעשה אצל רוב הילדים שגדלים סביבן, כמו גם במשפחות של ההורות הפרטיות שלהן – היא רק חלק קטן מהסיפור, וכבר התחלנו להתמודד עם היעדרה: לפעמים באמצעות תרגום בגוף הטקסט ("ארנה הלכה לעבודה... תחזור תביא לך מתנה...") ולפעמים באמצעות התאמה (אבא של פספס שוטף כלים, ואצלנו זו ארנה ששוטפת כלים; אימא ואבא של הארנבונים שותים תה, ואצלנו אימא וארנה שותות...).

ואולם ההתמודדות בעניין זה היא רק בראשיתה, והיא מאתגרת ממגוון סיבות. אחת מהן היא שעצם ההחלפה של אבא בארנה, כביכול אני – ההורה השנייה – רק ממלאת המקום של האבא הארכיטיפי, היא החלפה בעייתית שדורשת מחשבה. ולו רק משום שהכישלון טבוע בה. לעולם לא אוכל להיות אבא. לכן נדרש מאתנו, ממני, המאמץ לייצר דמות של הורה ממין נקבה, שאינה אימא ואינה אבא, אלא עומדת בפני ובזכות עצמה. העניין הזה לא פשוט והוא בעבודה.

עיקר ההתמודדות עם היעדר דמות אבא עוד לפנינו גם בגלל עניין נוסף: כל הסיפור שנכנס תחת הכותרת "בשם האב", כלומר האבהות שמסמנת את החוק, את הסמכות, את הזירה הציבורית; סימן שנעדר בהורות שלנו, שבה יש אימא אחת וארנה אחת, שתי נשים שבעצם המגדר שלהן והמקום ששמור לו בחברה מתקשות לגלם את אותו "החוק", את שם-אב, את אותו חיבור ישיר לחברה וללאום ולדרכו של עולם, שמגלם האבא הארכיטיפי. אבל למחשבות על כך עוד אחזור בהמשך.

אגב עיון בהגדרות אקדמיות של גבריות, וניסיון תיאורטי לאפיין את המגדר החסר אצלנו במשפחה – חסר לא כאובייקט להתבוננות ולתשוקה אלא כמערך של תכונות וצורות שאפשר להחזיק בהן כבשלנו – מצאתי באחרונה דוגמאות לא מעטות בחיי היום-יום למרכיבים מוצלחים של גבריות, כאלה שהתרבות הקפיטליסטית מאפשרת לנו לרכוש, לאמץ או לסגל לעצמנו כמעט בלי קושי. כוח הזרוע? מחשבה אנליטית? דחף לכבוש ולנצח? את כל אלה אפשר בעצם להשיג בשוק. כפי שגוגל עזר לנו עם המדריך להחלפת גלגל, כך תרבות השוק מאפשרת לנו באינספור מקרים אחרים להפריט את הגבריות לפרטיה ולהרכיבה בעצמנו, כמעשה איקאה שכוה.

את החורים בקיר שצריך לקדוח בדיוקנות רבה ובכוח עם מקדחה בגודל 14

בשביל המדף הצף - קרח בשבילנו חבר, גבר, בזכות הניסיון שצבר והמסורת שעורדה אותו מילדות ללמוד לקדוח. בפעם הבאה כבר נדע לעשות זאת בעצמנו, וילדותינו יצפו במלאכה וירכשו את היכולת באופן טבעי. את כוח הזרוע שהיה דרוש לנו לסחיבת רהיטים כשעברנו דירה שכרנו במחיר הגון מסבל מקצועי, וגם אימצנו את שרירינו שלנו, שרירי האשה הסוחבת, הנושאת, המרימה, המסדרת, המנקה, שרירים שאין לזלזל בהם, גם אם עוד יש להם מקום להתפתח. את כישרון הספורט והמשחק בכדור, ואת היכולות הטכנולוגיות, ההנאה מפירוק מכשירים והרכבתם, אנחנו כבר ממילא מחלקות בינינו - אני שחקנית כדוריד מדופלמת, מיכל בעלת כישורים טכנולוגיים מפותחים; כשהכבל של המחשב נקרע לי לפני ימים אחדים וחשבתי שעבודתי מושבתת לשבוע ימים, מיכל סידרה לי את הבעיה תוך דקות ספורות, חתכה, חיברה, הידקה, ליפפה. כשצעצוע של נעמי נשבר, מיכל מרכיבה מחדש. בשביל דברים כאלה גבר אינו חסר.

אבל מה עוד טמון באותה "גבריות" שאת חסרונה אני אומדת ושאת קיומה אני חומדת? ובכן, כן, ישנו העניין של הסקס, ושל הפריזן. ביני ובין זוגתי אין שונות פיזית מהותית ואין פין. אבל גם כאן העיקר מסודר. הנה, את הזרע הדרוש לנו לטובת יצירת החיים החדשים יכולנו לרכוש בכסף או לקבל בתרומה מחבר. השגת זרע מחוץ לקשר רומנטי נעשתה זה כבר במקומותינו, כמו שאומרים באנגלית, חתיכת עוגה. עניין של מה בכך, כמעט.

במקום איבר המין הזכרי הטוב לפעמים לעונג החדירה ולמשחקים אחרים העמדנו תחליפים - מגומי, מסיליקון ומשאר חומרים, תחת שם האב דילדו. וממילא, במיטב מסורת התרבות המינית הלסבית אני מנסה לפתח כל העת גם את הכישורים של הידיים, האצבעות, האגרופים, לטובת הרחבת מעשי העינוגים. מרכיבים אחרים של המיניות הגברית - או של מה שנהוג לייחס לגבריות במין - קצת קשה לי עצמי לסגל, אבל לא לגמרי בלתי אפשרי, אני חושבת. זהו היחס הגברי לסקס כהמשכה הטבעי של תשוקה קמאית, ביולוגית, לעומת יחס קצת יותר מורכב לסקס, קצת פחות מובן מאליו, הרווח אצל נשים; כאישה קצת קשה לי יותר לתבוע, או להניח את בעלותי על גופה של זוגתי, קצת מתבקש פחות להכריח, או לכבוש. אבל כאן, אני יודעת, עומד האתגר לפתחי, כמי שמבקשת ליהנות מעט מהחירות ומהעוצמה המינית המיוחסות לגבריות; האחריות להתחבר לתשוקה שלי ולקחת, לחדור, לענג, לרצות - זו האחריות שלי, ואני יודעת שהיא בהישג הליבידו שלי, אם רק אצא מגדרי.

אבל מה עם הפרנסה? מה עם הכוח החברתי? מה עם האחוזה של המפקדים ובעלי ההון, שממנה אנחנו, כמשפחה של נשים, מודרות בהכרח? לכאורה, זהו החיסרון הבולט של משפחה על טהרת הנשיות: אין מי שירוויח בשבילנו את הכסף. ובכן, תקראו לי תמימה ואופטימית עד לזרא, אבל גם כאן זהו דווקא הקפיטליזם, עם העיוורון הניאו-ליברלי שלו, שבא לעזרתי. בת זוגי יכולה לבחור בין האקדמיה לבין תעשיית ההייטק, ויכולת ההשתכרות שלה טובה מזו של לא מעט גברים

סביבנו. ואפילו אני, בשדות הצנועים של הכתיבה, יכולה לאמץ לעצמי הרגלים של יוזמה עסקית, לרכוש כלים של אסרטיביות, ללמוד לדרוש לעצמי את שמגיע, ולשפר את מצבי הכלכלי. אמנם, לכאורה, זוג נשים לעולם ירוויח פחות מזוג גברים. אבל רק לכאורה. למעשה השאלה הקובעת היא שאלת המעמד. ואנחנו נטועות היטב במעמד הביניים. לכן, יש לנו עוד לאן לזוז.

"המגדר הגברי הוא (בין השאר) תחושה מסוימת בעור [...] צורות ומתחים מסוימים, יציבות ודרכי תנועה מסוימות, אפשרויות מסוימות של פעילות מינית", כתבה פרופ' רייזון קונל (שהייתה פעם רוברט ויליאם קונל), מחברת הספר "גברויות" (קונל 2009, 75).

מכל היציבות ודרכי התנועה הגבריות אני חושבת על אחת שמוצאת חן בעיני במיוחד: זו היציבה והתנועה שכרוכות במאפייני הארנק הגברי, ה-wallet, בשונה מהארנק הנשי, ה-purse. לא פעם מתעוררת בי התשוקה להלך כמו גבר ברחוב, עם הארנק בכיס של המכנסיים או של הז'קט, בלי המשא העודף של התיק או של הארנק הנשי שכולו הפרזה - זה שיש בו הרבה יותר מדי כרטיסי מועדון, פנקסי צ'קים, פתקים ושאר אלמנטים מתפחים. הליכה של גבר עם ארנק דק בכיס היא בשבילי סימן נכסף לחירות, לתנועה חופשית ולא מופרעת, להיות אחד עם העולם. אבל אני לא מצליחה - גם בלי צורכי איפור, איכשהו תמיד אני נדרשת לטמפון ולממחטת האף ולכרטיסי קופת חולים, ולשאר כרטיסים וניירות, על כל צרה שלא תבוא. כביכול האישה, אם חפצת חיים היא, חושבת כל העת כמה צעדים קדימה ומצרה כך את צעדיה.

כדי להיטיב להבין את התחושה שלי שחסר לנו מגדר אחד במשפחה החד-מגדרית שלנו, סרקתי לא מעט הגדרות למגדר. כאן איעזר רק בשלוש, שאותן אכנה הכלכלית של וולף, הביצועית של באטלר והלשונית של דה בובואר. **בחדר משלך** וירג'יניה וולף מגדירה למעשה את האישה כמי שאין לה חדר משלה ואין לה די הכנסה פרטית כדי לספר את סיפורה. הגבר, לפי וולף, הוא זה שיש לו הון, רכוש ומקום, הוא יכול לדבר, והוא מדבר, ורוצה כל העת יותר: גם הם, הפטריארכים, הפרופסורים, צריכים להתמודד עם קשיים לאינספור [...] אמת, בידיהם הכסף והכוח, אבל המחיר שהם משלמים הוא כבוד. הם משכנים בחזם עייט, עוף דורס, העוקר בלי הרף את כבדם וריאותיהם - הדחף לצבור, התשוקה לרכוש, כל מה שמניע אותם לחמוד תמיד אדמה ונכסים של אחרים; ליצור גבולות ורגלים, ספינות מלחמה וגז מרעיל; להקריב את חייהם שלהם ואת חיי ילדיהם (וולף 2004, 49).

בין שוולף מדייקת בתיאור תאוות הבצע והכוח הגברית ובין שהיא מפריזה, המשמעות לשיטתה היא שאישה יכולה להיות סופרת, או יכולה להיות כמו-גבר, אם רק תשיג לעצמה את החירויות הכרוכות בכסף ורכוש. זה לא בשמים. כביכול, אם נתעלם מסוגיות של מעמד ואפליה מגדרית, עם קצת מאמץ כל אחת יכולה.

גם ג'ודית באטלר מעניקה לי זריקת עידוד בהקשר של היכולת לנוע בין מגדרים ובתוכם. היא מגדירה מגדר כמעשה של עיצוב הגוף בשורה בלתי פוסקת של פעולות חוזרות שמייצרות אפקט של מהות (Butler 1990). כלומר הגבריות לפי באטלר היא עצם החזרה על הפעולות, ההתנהגויות, צורות התנועה והקיום הגבריות, מה שהופך את המגדר למין יצור טאוטולוגי שכזה, אבל אפשר לדידה להיכנס לתוכו, להשתתף בו ולשנות אותו לאורך זמן, וממילא אפשר לחקות אותו, כדרכו של הטרגסג'נדר. לדידה של באטלר לא צריך פין כדי להשיג פאלוס; צריך רק ללמוד איך להחזיק בו ולהעמיד אותו באופן סמלי.

ואולם ההבטחה למוביליות מגדרית שמשתמעת מההגדרות של וולף ושל באטלר אינה משכנעת אותי עד תום.

כי גם אם אצליח לרכוש מעמד כלכלי איתן של גברים, וגם אם אבקש לשאול מהגבריות את התנועות והיציבות החביבות עליי, ואפילו אם אצליח למצוא תחליף של ממש לפאלוס, לתחושת הכוח הגברית, עדיין משהו יחסר. והמשהו הזה, אני חושבת, קשור להגדרה הלשונית, מבית מדרשה של סימון דה בובואר:

הגבר מייצג בו בזמן את החיובי ואת הניטרלי, עד כדי כך שבצרפתית אומרים Les Hommes כאשר מתכוונים לכל בני-האנוש [...] האישה נתפסת כשילי עד כדי כך שכל הגדרה מיוחסת לה כמגבלה, בלי כל הדריות [...] האישה נראית לזכר כיצור מיני: לדידו היא מין, ולפיכך זוהי מהותה המוחלטת. היא נקבעת ונבדלת יחסית לגבר, ולא הוא יחסית אליה; היא הלא מהותי לנוכח המהותי. הוא הסובייקט, הוא המוחלט; היא "האחר" (דה בובואר 2001, 11-12).

הנה הדבר שכנראה אף פעם לא אוכל להביא למשפחתי הכול-נשית: את ביטול האחרות. כל כמה שאהיה ההורה, הסובייקט, המכוננת בביתי פנימה, לא אוכל לבטל את האופן שבו אני האובייקט, המושא, האחר בעולם שבחוגי - ברחוב, בתרבות, בלשון. לא אוכל לכבות את המבט של הסובייקט הגברי המתבונן בי, והמאיים עלי, או למחוק את המקום המוחלט - זה שאינו יחסי, אלא הוא הדבר עצמו - של הגבריות הארכיטיפית בשפה ובתרבות. לא אוכל להשיג בשוק בשבילי ובשביל בנותיי את מה שסוזן פאלודי מכנה "הפרדיגמה של הגבריות": זו התחושה שאתה אדון העולם, שאתה אחד אתו, שאתה שולט בו ומעצב אותו, שאתה המחבר שלו. ולא אצליח לרכוש את שם האב. את אותה פונקציה אבהית המסמנת פעולה בשמו של הסדר הסמלי.

אבל אין זה אומר שלא אנסה.

אני חושבת על כל הדברים האלה, והילדה שלי משחקת במשחק דמיון חדש. היום היא שלגייה ואני אבא של שלגייה. היא אומרת לי "אבא, איפה הגמדים? הם לא חזרו מהמכרה!" ואני, בלשון זכר, בא לעזרתה. אנחנו יוצאים ליער לחפש את

הגמדים, ושלגייה מחזיקה לי את היד. זו הפעם הראשונה שהיא קוראת לי "אבא". זו הפעם הראשונה בחיי שאני מדמה עצמי לגבר. אני מרגישה תחושה מוזרה בגוף. נדמה לי שאני מזדקפת. נדמה לי שאני מתייצבת על הקרקע. נדמה לי שהמבט שלה נישא אליי אל על, כפי שלא נישא עד היום.

אני חושבת על כל אלה אגב שיחות עם זוגתי באחרונה על הרצון המשותף לצאת באביב לקמפינג משפחתי. האם נצליח אי פעם לעשות זאת, בעצמנו, בלי להיעזר בחברינו הגברים? זה לא עניין טכני. באופן מעשי אין שום בעיה. אם יהיה תקר בגלגל, נחליף אותו בלי קושי. את האוהל נעמיד בקלות. את הענפים למדורה נקושש בשמחה. את הטופו על האש נצלה בתשוקה. ויחד עם הילדות נזהה פרחים ופרפרים ונקטוף עשבים לתה ונקשיב לצרצרים. הכלבה תנבח על עוברי אורח מטרידים. הבעיה אינה מעשית אלא נפשית. אני קוראת לזה פחד. והפחד הזה כרוך בקושי שלי כאישה – אפילו כאישה במשפחה של נשים – להיות האדם, המוחלט, המתבונן, המכונן, המכנה, זה שאינו האובייקט ואינו היחסי. זה שהעולם נתון לו, לחשקיו ולרצונותיו, לכישוריו ולדחפיו. לא זה שנתון לעולם, לגחמותיו. או במילים אחרות שבאות מזירה אחרת: הייתי שמחה – בשבילי, בשביל בנותי – להחליף את הפחד הנשי הקמאי והקונקרטי מאונס בפחד הגברי המיתי והמדומיין מפני סירוס. אבל לזה, כך נראה לי, כבר לא יהיה לי כוח.

רשימת מקורות

דה בובואר, סימון, 2001. המין השני: כרך ראשון – העובדות והמיתוסים, מצרפתית שרון פרמינגר, תל אביב: כבל.
 וולף, וירג'יניה, 2004. חדר משלך, בתרגום יעל רנן, תל אביב: ידיעות אחרונות.
 קונל, רייזון, 2009. גברויות, בתרגום עורד וולקשטיין, חיפה: פרדס הוצאה לאור.

Butler, Judith, 1990. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, New York: Routledge.